

Sygn. akt V ACa 262/12

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 22 listopada 2012r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach V Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Kurzeja (spr.)
Sędziowie:	SA Zofia Kołaczyk SA Urszula Bożałkińska
Protokolant:	Anna Fic

po rozpoznaniu w dniu 8 listopada 2012r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa T. M.

przeciwko Gminie Z.

o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Gliwicach

z dnia 22 grudnia 2011r., sygn. akt XII C 275/11

1. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

a) uznaje za bezskuteczne w stosunku do powoda T. M. oświadczenie złożone przez Klub Sportowy (...) Z.” z siedzibą w Z. w dniu 13 lipca 2006r. przed notariuszem M. F. w Kancelarii Notarialnej w Z., zapisane w Rep. (...)nr (...), o zrzeczeniu się na rzecz Gminy Z. prawa wieczystego użytkowania działek gruntu o nr ewidencyjnych: (...) i (...) oraz własności budynków: hali sportowej i wody pitnej, położonych w Z. przy ul. (...), objętych księgą wieczystą nr KW (...) (obecnie (...) prowadzoną przez Wydział Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Zabrze), a to w celu ochrony wiarygodności powoda wobec Klubu Sportowego (...) objętych tytułami wykonawczymi w postaci nakazów zapłaty:

- Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 20 lipca 2001r., sygn. akt X GNc 1022/01,

- Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 19 listopada 2003r., sygn. akt X GNc 1953/03,

- Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 28 listopada 2003r., sygn. akt I Nc 464/03;

b) zasądza od pozwanej Gminy Z. na rzecz powoda T. M. kwotę 24.650 (dwadzieścia cztery tysiące sześćset pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów procesu;

2. zasądza od pozwanej na rzecz powoda kwotę 22.850 (dwadzieścia dwa tysiące osiemset pięćdziesiąt) złotych tytułem kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt V ACa 262/12

Uzasadnienie.

Wyrokiem z dnia 22 grudnia 2011 r. Sąd Okręgowy oddalił powództwo wniesione przez T. M. przeciwko pozwanej Gminie o uznanie za bezskuteczne oświadczenia, złożonego w formie aktu notarialnego przez Klub Sportowy (...) Z., w dniu 13 lipca 2006 roku, o zrzeczeniu się na rzecz pozwanej prawa użytkowania wieczystego nieruchomości oznaczonych numerami (...) i (...) wraz z prawem własności posadowionych na tych działkach budynków, a to w celu ochrony wierzytelności powoda w kwocie 349.000 zł wraz z odsetkami i kosztami procesu ustalając, co następuje.

W dniu 13 lipca 2006 roku, a więc jeszcze w dacie obowiązywania art. 179 k.c. (utracił on moc w dniu 15 lipca 2006 r. na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 15 marca 2005 r.), J. K. i J. P., działający jako osoby uprawnione do reprezentacji Klubu Sportowego (...) Z. z siedzibą w Z., zrzekli się w jego imieniu na rzecz pozwanej Gminy prawa wieczystego użytkowania nieruchomości i własności budynków ujawnionych w księdze wieczystej o numerze (...), prowadzonej przez Sąd Rejonowy w Zabrze. Nieruchomość tę Klub Sportowy (...) Z. otrzymał uprzednio - w drodze darowizny - od Stowarzyszenia Klub Sportowy (...) w Z.. Darowizna ta została uznana za bezskuteczną wobec powoda prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w Gliwicach z dnia 16.12.2005 r., sygn. akt IC 256/04 oraz Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 18.10.2006 r., sygn. akt I A Ca 846/06 w celu ochrony wierzytelności powoda wobec Klubu Sportowego (...) objętych prawomocnymi nakazami zapłaty Sądu Okręgowego w Gliwicach:

- z dnia 20 lipca 2001 r. w kwocie 149.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 01.12.2000r i kosztami procesu w kwocie 14.277,50 zł ((sygn. akt XGNc 1022/01),

- z dnia 19 listopada 2003 r., na kwotę 100.000zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 01.10.2000 .r i kosztami procesu w kwocie 5.265zł (sygn. akt XGNc 1953/03),

-z dnia 28 listopada 2003 r. na kwotę 100.000zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 01.11.2000r i kosztami procesu w kwocie 5.265zł (sygn. akt I Nc 464/03).

Na podstawie wymienionego oświadczenia woli, pozwana Gmina została wpisana do księgi wieczystej prowadzonej dla powyższej nieruchomości jako jej wieczysty użytkownik i właściciel posadowionych na niej budynków. Właścicielem nieruchomości jest natomiast Skarb Państwa.

Egzekucja prowadzona na podstawie wymienionych wyżej tytułów wykonawczych tak przeciwko Klubowi Sportowemu(...) Z. w likwidacji jak i Klubowi Sportowemu (...) w likwidacji (poprzednio (...)), pozostaje bezskuteczna. KS (...) zrzekł się praw do spornej nieruchomości, gdyż nie posiadał środków na swą działalność i o swym zamiarze, przed dokonaniem tej czynności, poinformował pozwaną Gminę.

W ocenie Sądu Okręgowego, czynności prawnej zrzeczenia się własności nieruchomości nie można zaskarżyć w trybie skargi paulińskiej. Nabycie praw przez Gminę, które nastąpiło na mocy art. 179 k.c., wskutek przewidzianego w tym przepisie zrzeczenia się miało bowiem charakter pierwotny. Zgodnie z art. 179 k.c., w brzmieniu i stanie prawnym obowiązującym w chwili złożenia oświadczenia o zrzeczeniu się, właściciel mógł wyzbyć się własności nieruchomości przez to, że jej się zrzeknie (w formie aktu notarialnego). Nieruchomość, której właściciel się zrzekł, stawała się wówczas własnością gminy, na obszarze której nieruchomość jest położona. Wobec tego, że zrzeczenie to nie nastąpiło „na skutek czynności prawnej dokonanej przez dłużnika”, to nie można w takiej sytuacji rozważać wątku „pokrzywdzonego wierzyciela” w rozumieniu art. 527 k.c.; nie zachodzi bowiem w tym przypadku klasyczna

sukcesja prawna pomiędzy zrzekającym się prawa a uzyskującym go z mocy prawa. Pozwana Gmina sporne prawa do nieruchomości uzyskała nieodpłatnie, w wyniku ich zrzeczenia się przez KS (...). Roszczenie powoda o uznanie czynności prawnej zrzeczenia się nie mogło zatem zostać uwzględnione, gdyż hipotezą przepisu art. 531 par.2 k.c. jest objęta sytuacja, gdy następuje rozporządzenie korzyścią na rzecz innej osoby. Do takiego rozporządzenia na rzecz innej osoby nie doszło, nie miał miejsca transfer praw z KS (...) na rzecz Gminy, skoro nabyła je ona z mocy prawa.

Powyższy wyrok zaskarżył powód zarzucając mu naruszenie:

- art. 527 § 1 k.c. w zw. z art. 179 § 1 k.c. poprzez jego błędną wykładnię, polegającą na uznaniu, iż czynność prawna polegająca na złożeniu oświadczenia o zrzeczeniu się prawa użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej oraz związanego z nim prawa własności budynków zlokalizowanych na tej nieruchomości nie może zostać uznana za bezskuteczną,

- art. 58 k.c. przez jego niezastosowanie,

- art. 5 k.c. przez jego nieuwzględnienie

oraz naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na wynik sprawy, a to:

- art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i poczynienie ustaleń nie znajdujących odzwierciedlenia w zebranych w sprawie materiale dowodowym,

- art. 132 k.p.c. poprzez niedokonanie zwrotu odpowiedzi na pozew,

- art. 328 § 2 k.p.c. poprzez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku i wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje.

Dla skuteczności zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. nie wystarcza stwierdzenie o wadliwości dokonanych ustaleń faktycznych; konieczne jest bowiem wskazanie przyczyn dyskwalifikujących postępowanie sądu w tym zakresie. W szczególności skarżący powinien wskazać, jakie kryteria oceny naruszył sąd przy ocenie konkretnych dowodów, uznając brak ich wiarygodności i mocy dowodowej lub niesłusznie im je przyznając.

Ponieważ skarżący nie uzasadnił analizowanego zarzutu, to brak ten w istocie uchyla możliwość dokonania jego kontroli instancyjnej zwłaszcza, że przeprowadzona przez Sąd Okręgowy ocena zgromadzonego materiału dowodowego, w żaden sposób nie uchybia treści art. 233 § 1 k.p.c., a wyprowadzone na jej podstawie ustalenia faktyczne Sąd Apelacyjny akceptuje i uznaje za własne.

Nie uzasadnił również skarżący zarzutu naruszenia art. 132 k.p.c., wbrew wymogowi z art. 368 k.p.c. Również zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę apelacji tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie posiada wszystkich koniecznych elementów bądź zawiera tak oczywiste braki, które uniemożliwiają kontrolę instancyjną. Takich zaś zarzutów z pewnością nie można postawić Sądowi Okręgowemu, gdyż wbrew pogładowi apelującego, w motywach zaskarżonego wyroku wskazał zastosowany przepis prawa materialnego oraz wyjaśnił sposób jego wykładni. Treść uzasadnienia orzeczenia umożliwia zatem dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia.

Przechodząc do oceny trafności zarzutu błędnej wykładni art. 527 k.c. wskazać należy na wstępie, że w ramach ochrony pauliańskiej wierzyciel może próbować podważyć wyłącznie czynności prawne dłużnika. Dotyczy to w zasadzie wszystkich rodzajów czynności pod warunkiem wszakże, że są to czynności ważne i skutkujące pokrzywdzeniem wierzyciela. Przez czynność prawną należy tu rozumieć każdą czynność, która wywołuje skutki prawne.

W literaturze przedmiotu przyjmuje się, że zrzeczenie się nieruchomości na podstawie nieobowiązującego już obecnie art. 179 k.c. jest jednostronną czynnością konsensualną o charakterze rozporządzającym. Oświadczenie to nie jest skierowane do określonego adresata. W szczególności ustawa nie uzależnia jego skutku prawnego od tego, aby zostało ono złożone gminie. W wyniku zrzeczenia się gmina nabywa nieruchomość w sposób pierwotny. Nabycie to następuje bez udziału i woli gminy, a o tym skutku decyduje wyłącznie wola właściciela podejmującego decyzję o złożeniu odpowiedniego oświadczenia woli. Zgodnie w literaturze interpretuje się ten przepis jako wyrażający zasadę, że nabycie następuje ex lege zgodnie z ogólną regułą art. 56 k.c., w myśl której czynność prawna wywołuje nie tylko skutki w niej wyrażone, lecz również te, które wynikają z ustawy. Zrzeczenie się nieruchomości wyraża więc tylko wolę wyzbycia się nieruchomości, a ex lege następują skutki polegające na nabyciu jej przez gminę.

Ponieważ z kolei przedmiotem zaskarżenia na podstawie art. 527 k.c. mogą być - w zasadzie - czynności, które przynoszą korzyść majątkową osobie trzeciej, a więc czynności określane w doktrynie jako przysparzające, które są skutkiem rozporządzeń dłużnika (nie dotyczy to nabycia przez osobę trzecią wierzytelności wskutek czynności zobowiązującej dłużnika; zob. też wyr. SN z 28.4.2004 r., III CK 469/02, OSN 2005, Nr 5, poz. 85, dotyczący zaskarżenia umowy o podział majątku wspólnego po ustaniu ustawowej wspólności małżeńskiej), to wyjątek od tej zasady dopuszcza się dla czynności polegających na zrzeczeniu się prawa, które mogą jedynie pośrednio powodować korzyść osoby trzeciej (przez nabycie pierwotne danego prawa).

W świetle ukształtowanej już od początku istnienia tej instytucji doktryny prawnej oraz dominującego obecnie poglądu, w następstwie uzyskania własności nieruchomości przez gminę na podstawie art. 179 k.c., sytuacja prawna osób trzecich nie ulegała pogorszeniu. Ich interes prawny chroniony jest bowiem komplementarnie odpowiedzialnością osobistą byłego właściciela (zrzekającego się nieruchomości) oraz gminy. Przyjmowano jednomyślnie, że art. 179 k.c. wprowadził nabycie pierwotne nieruchomości, jednakże zarazem wprowadzał wyjątek od wynikającej z niej zasady, w myśl której podmiot nabywa nieruchomość bez obciążeń.

Sąd Apelacyjny uznaje za trafny pogląd, wyrażany tak w doktrynie jak i w judykaturze, że wychodząc z tych założeń, należy fragment art. 179 § 2 k.c., stanowiący, że „gmina ponosi odpowiedzialność z nieruchomości za jej obciążenia” interpretować w tym sensie, iż ponosi ona wynikające stąd dla niej ujemne konsekwencje polegające w szczególności na poddaniu się (ścierpieniu) realizacji ciężących na nieruchomości praw podmiotowych osób trzecich, które to prawa w konsekwencji nie wygasają (por. „Zrzeczenie się własności nieruchomości – uwagi do wyroku TK z 15.3.2005 r.”, K 9/04, prof. Dr Zbigniewa Radwańskiego, MoP 2005, Nr 1, postanowienie SN z dnia 24 lipca 2008 r., IV CSK 133/08, OSNC-ZD 2009/1/20, wyrok SN z dnia 17 czerwca 2004 r., V CK 619/03 LEX nr 391839 oraz wyrok SA w Krakowie z dnia 13 września 1996 r., I ACr 418/96, LEX Nr 82160).

W świetle przywołanej argumentacji, należy podzielić zawarty w apelacji zarzut błędnej wykładni art. 527 k.c. i jako niezasadniony wyrażony w motywach zaskarżonego wyroku pogląd Sądu Okręgowego braku możliwości zaskarżania w drodze skargi pauliańskiej o mawianej powyżej czynności prawnej, zwłaszcza że (co słusznie podkreśla skarżący) autor poglądu, na który powołał się ten Sąd, odstąpił od niego w późniejszym okresie wskazując, że zrzeczenie się prawa jest zaskarżalne, jeżeli istnieje związek pomiędzy zrzeczeniem się prawa a korzyścią osoby trzeciej - osoba trzecia nabyła ten sam składnik majątkowy, który wskutek zrzeczenia się wyszedł lub nie wszedł do majątku dłużnika i nie nabyłaby go, gdyby dłużnik nie zrzekł się prawa.

Ponieważ w przypadku rozporządzenia przez osobę trzecią korzyścią na rzecz innej osoby, tak jak w niniejszej sprawie, wierzyciel mógł wystąpić z roszczeniem pauliańskim bezpośrednio przeciwko następcy prawnemu osoby trzeciej w trybie określonym w art. 531 § 2 k.c., zaskarżony wyrok podlegał zmianie przez uwzględnienie powództwa (art. 386 § 1 k.p.c.).

Skoro bowiem strona pozwana uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, to w takiej sytuacji dopuszczalność żądania uznania czynności zrzeczenia się za bezskuteczne wobec powoda jest niezależna od tego, czy strona pozwana wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć okolicznościach uzasadniających uznanie czynności dłużnika za bezskuteczną.

Wyżej przytoczonym prawomocnym wyrokiem uznano za bezskuteczną wobec powoda czynność prawną dłużnika polegającą na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz Klubu Sportowego (...) objętego niniejszym sporem prawa co oznacza z kolei, że przesądzono istnienie przesłanki działania dłużnika z pokrzywdzeniem powoda jako wierzyciela. Zrzeczenie się tego prawa przez wymieniony Klub uniemożliwiło powodowi skuteczne prowadzenie egzekucji z wymienionej nieruchomości, a jak wynika z akt postępowania egzekucyjnego wznowionego przeciwko dłużnikowi na wniosek powoda po uprzednim jego umorzeniu w r. 2005, z których to akt Sąd Apelacyjny dopuścił dowód w postępowaniu apelacyjnym, w wyniku licytacji jednej z nieruchomości dłużnika, objętej księgą wieczystą (...), uzyskane z jej sprzedaży kwoty zostały zaliczone wyłącznie na poczet należnych powodowi na podstawie wymienionych wyżej tytułów wykonawczych odsetek i kosztów procesu (k. 248).

O kosztach procesu za obie instancje orzeczona na podstawie art. 98 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 6 pkt 7 oraz § 12 ust. pkt 2 Rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz.1349 z późn. zm.), stosownie do ich wyniku. Złożyły się na nie poniesione przez powoda opłaty sądowe od pozwu i apelacji (po 17.450 zł) oraz koszty zastępstwa procesowego w wysokości minimalnej stawki należnej od wartości przedmiotu sporu i zaskarżenia wynoszącej 349.000 zł (7200 zł za pierwszą instancję i 5400 zł za drugą instancję).